

Třebíč

Kraj: Vysočina

Správní obvod: Třebíč

Nadmořská výška: 450 m n. m.

Počet obyvatel: 33 579

Adresa URL: www.trebic.cz

Okres: Třebíč

GPS souřadnice: 49.214787N, 15.879552E

První pís. zmínka: 1277 (747 let)

PSČ: 674 01

Památky a zajímavosti Třebíč

Třebíč je město s bohatou historií a tak zde mohou návštěvníci obdivovat mnoho cenných architektonických památek. Ty nevyznamnější z nich byly 3. července 2003 zapsány do prestižního Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Židovská čtvrť a židovský hřbitov společně s románsko-gotickou bazilikou sv. Prokopa se tak staly již 12. památkou UNESCO v České republice a město Třebíč je třetí UNESCO lokalitou v Kraji Vysočina.

Židovská čtvrť

Třebíčská židovská čtvrť je jedinou židovskou památkou mimo území Izraele, samostatně zapsanou v seznamu UNESCO a řadí se mezi urbanisticky nejzachovalejší v Evropě. Jsou zde křivolaké uličky, původní domy, klenuté průchody a mnoho dalších typických prvků. Radnice, rabinát, nemocnice ani většina ostatních památek dnes neslouží svému původnímu účelu.

O přítomnosti židovského etnika v Třebíči, případně v jejím nejbližším okolí, jsou zprávy již z

1. poloviny 14. století (1338) a z počátku 15. století. K nejcennějším objektům patří nově zrekonstruovaná zadní synagoga s restaurovanými unikátními nástěnnými malbami. Zadní synagoga vykazuje řadu renesančních prvků, byla postavena až v roce 1669 nebo krátce předtím. Přední synagoga byla vystavěna na západním okraji pozdějšího ghetta poblíž nejstarších židovských domů na Podklášteří pravděpodobně v letech 1639–1642.

Dům Seligmanna Bauera byl postaven krátce před rokem 1798 na tzv. Španělovském pozemku. Jeho význam a hodnota spočívá především v jeho přímém spojení s objektem Zadní synagogy. Nachází se v něm schodiště vedoucí na západní ženskou galerii. Majitelé domu byli trvale zavázáni udržovat ženám tento přístup volný. V přízemí se nachází vetešnictví připomínající jednu z charakteristických činností, kdysi provozovanou židovským obyvatelstvem. V zadním traktu je umístěna moderně vybavená kuchyně, umožňující příležitostnou přípravu košér pokrmů.

Židovský hřbitov

Jeden z největších a nejlépe zachovaných židovských hřbitovů v České republice, který sloužil až do nedávné doby. Nachází se na severní straně Hrádku a stoupá k němu dlouhá a klikatá vozová cesta. V písemných pramenech je poprvé zmiňován, i když nepřímo, roku 1636. Zajímavostí je aplikace v Geografickém informačním systému (GIS) města Třebíče zaměřená přímo na židovský hřbitov. Aplikace obsahuje mapovou část (podrobný plán židovského hřbitova) a popisnou část, která eviduje informace o pomnících/náhrobních a seznam pohřbených osob.

Bazilika sv. Prokopa

Třebíčský benediktinský klášter, založený moravskými úředními knížaty Oldřichem Brněnským a Litoldem Znojenským, byl vystavěn někdy v letech 1101–1104. V dobách intenzivní stavební činnosti, kterou třebíčské opatství vyvíjelo takřka po celé 13. století, nahradil dřevěné stavby kláštera kámen a objekt byl rovněž opevněn. I když se budovy třebíčského konventu postupně změnily v sídlo světských vrchností (Pernštejnů, Osovských a nakonec Valdštejnů), zůstal zachován opatský kostel, budovaný podle v období let 1240–1255.

Impozantní stavba tehdy představovala nejdelší kostel na Moravě a je dnes odborníky řazena ke skvostům středověkého stavitelství evropského významu. Nástěnné malby v opatské kapli patří k nejstarším dochovaným na našem území.

Ve 2. polovině 16. století byl třebíčský klášter přestavěn na renesanční zámek Osovskými z Doubravice. Jan Karel z Valdštejna dal oddělit presbytář baziliky od zbytku stavby a zřídil v něm kapli sv. Prokopa (1704). V letech 1725–1733 dostala bazilika barokní západní průčelí i novou klenbu. Roku 1862 byl objeven severní portál, který nechal hrabě Vincenc z Valdštejna obnovit.

Dnes zde sídlí Muzeum Vysočiny Třebíč a v areálu si lze prohlédnout zbytky opevnění kláštera, křížovou chodbu, zámecké interiéry, baziliku sv. Prokopa a expozici moravských vltavínů, hornin a minerálů, dýmek, třebíčského betlemářství a lidového umění Horácka.

Karlovo náměstí

K zajímavostem města Třebíč patří největší věžní hodiny ve střední Evropě o průměru 5,5 m a jedno z největších historických náměstí – Karlovo s řadou významných domů z různých slohových období a s historickými fasádami. Plocha náměstí je 22 000 m². Těmito rozměry je jen o pár metrů čtverečních menší než Václavské náměstí v Praze. Nyní se na Karlově náměstí konají dopolední trhy, kulturní akce jako Třebíčské folklórní slavnosti a jiné oslavy, akce a události.

Uprostřed stojí sousoší sv. Cyrila a Metoděje.

Na Karlově náměstí se nachází i Malovaný dům, který patří mezi nekrásnější a neznámější historické domy v Třebíči. Dům nechal postavit na konci 16. století italský kupec Francesco Calligardo a zřídil v něm obchod s koloniálním zbožím. Dnes zde sídlí galerie a informační centrum.

Dalším z architektonických klenotů třebíčského náměstí je Černý dům, který byl postaven v roce 1619 v renesančním slohu. Jan Rábl nechal dům přestavět a fasádu vyzdobit nádhernými sgrafity roku 1637. Šest z devíti výklenků s lunetami v nejvyšším patře je ozdobeno figurálními sgrafity, představujícími lidské ctnosti. Jsou to: víra, láska, naděje, spravedlnost, rozumnost a sláva.

Na dolní straně Karlova náměstí, kde se nachází letní restaurace U Hradeb, stojí Dům U Hradeb s nejstarším sgrafitovým průčelím sestávající z typických renesančních psaníček a dvou ornamentálních ozdobných pásů, které pochází z roku 1563.

Bývalá městská spořitelna je dílem jednoho z našich nejvýznamnějších architektů – Bohuslava Fuchse. Budova postavená v letech 1932–1933 má všechny typické prvky funkcionalistické architektury za použití soudobých materiálů jako je sklo, železobeton, keramické obklady). Ačkoli již dnes neslouží původnímu účelu, její vnější vzhled a z podstatné části i interiér zůstaly zachovány.

Ostatní památky

Budova UP závodů Stavba uměleckoprůmyslových závodů, která vznikla roku 1926 jako nábytkářská továrna známého architekta J. Vaňka, se vypíná na mírném svahu nad vlakovým nádražím. Čtyřpatrovou budovu vyprojektoval v rondokubistickém stylu Josef Gočár. Jde o mimořádně cenný objekt, který zaujímá výjimečné místo v novodobé české architektuře. Pozoruhodná je obzvláště ta skutečnost, že se jedná o průmyslovou stavbu, na níž byly s velkým estetickým účinkem uplatněny prvky rondokubismu, což je naprosto jedinečné. Budova si zcela jistě zaslouží mnohem více pozornosti, než jaké se jí doposud dostalo.

Borovinské závody Výstavba budov dřívějších Baťových závodů byla dokončena roku 1936. Dvě výrobní pětipodlažní budovy, určené pro obuvnickou a punčochářskou výrobu, dodnes udivují účelností a hlavně moderním vzhledem, který jim dodává kombinace železobetonového skeletu, režného cihlového zdiva a velkých prosklených ploch. Autorem stavebního projektu byl vedoucí Baťovy zlínské projekční kanceláře Vladimír Karfík. Od roku 1931, kdy Tomáš Baťa koupil borovinskou továrnu, začala rovněž výstavba rodinných domků v tovární kolonii. Vycházelo se ze zkušeností s budováním Baťovy tovární kolonie ve Zlíně. Borovinské rodinné domky, které měly sloužit pouhých dvacet let, plní svůj účel dodnes.

Rozhledna Městská věž Městská věž při kostele sv. Martina vznikla původně jako součást městského opevnění. První písemné zmínky o věži se dochovaly z počátku 15. století, kdy byla věž dostavěna po dnešní ochoz. Původně stála zcela odděleně od kostela sv. Martina, ke spojení obou staveb došlo až v roce 1716. Celková výška věže od terénu po vrcholek kříže je 75 m. Ochoz se nachází ve výšce 35 m, kříž nad makovicí je 4 m vysoký. Rozměry věžních hodin (průměr ciferníku 5,5 m, výška číslic 60 cm) se prý řadí na první místo na evropském kontinentě.

Větrný mlýn Třebíčský větrný mlýn holandského typu se nachází na tzv. Kanciborku, v ulici U Větrníku. Mlýn byl dokončen v roce 1836 bratry Karlem a Františkem Budischowskými. Původně měl být vybudován ze dřeva, ale nakonec byl postaven z kamene. Mlýn nikdy nesloužil k mletí obilí, ale k mletí třísla pro koželužské dílny v Borovině. U mlýna nejspíše stávalo i stavení sloužící jako sklad, mělo sedlovou střechu. Mlýn byl používán ke mletí kůry až do 2. poloviny 20. století. Poté byl využíván k bydlení a byl tak změněn jeho interiér, v roce 1977 byl rekonstruován a od té doby není přístupný.

Říční lázně K vybudování modernějšího koupaliště, na něž navazuje i to současné, bylo přistoupeno roku 1933. Vypracováním projektu byl pověřen Bohuslav Fuchs, který podobně jako u městské spojitelný i zde mistrně uplatnil prvky funkcionalistické architektury. Pozoruhodný je především objekt šaten, jehož výrazná žluto-modro-červená barevnost odlišuje nosné a výplňové prvky. Postupem času však zájem o koupaliště upadal, a to především pro stále více znečištěné prostředí řeky.

Roku 1976 proto byly postaveny 3 bazény s přehřívanou vodou a sociální zařízení. Roku 1994 byl na koupališti vybudován nový tobogán.

Ve městě Třebíč se nachází také řada soch, památníků, pomníků, pamětních desek a dalších drobných historických památek.

